

NOTATKI FAUNISTYCZNE

Owady

Marian Szymkiewicz, Elżbieta Szymkiewicz

STWIERDZENIE NADRZEWKA POŁUDNIOWEGO *MECONEMA MERIDIONALE* COSTA, 1860 (ORTHOPTERA, TETTIGONIIDAE) NA POJEZIERZU MAZURSKIM

W trakcie prac faunistycznych prowadzonych na Pojezierzu Ełckim w pobliżu miejscowości Czaple (gm. Ełk) (53.8899847 N, 22.4287600 E; UTM EE97), w dniu 7 VIII 2021 wykryto jednego samca nadrzewka południowego *Meconema meridionale* (leg. M. Szymkiewicz, det. P. Żurawlew). Osobnik ten siedział na bocznej szybie samochodu osobowego. Pasikonika zauważono po powrocie do auta, po trzygodzinnej nieobecności, w tym czasie samochód stał w obrębie rozległego, liczącego około 17 ha powierzchni areału od lat ugorowanych pól. Okoliczności powyższej obserwacji wskazują na prawdopodobnie pasywne przemieszczenie nadrzewka południowego. Przypuszczalnie owad znalazł się na karoserii samochodu jeszcze w Olsztynie, gdy auto stało zaparkowane pod drzewami w centrum miasta. Dystans ok. 170 km pomiędzy Olsztynem a miejscowością Czaple, samochód przejechał bez zatrzymywania się, na niektórych odcinkach jechał z prędkością do 120 km/h. Przypuszczalnie pasikonik znajdował się na dachu pojazdu. Jest raczej mało prawdopodobne, aby owad wszedł na samochód na rozległym, bezdrzewnym areale ugorowanych pól, z dala od zabudowy i uczęszczanych szlaków, a na dodatek pozbawiony dwóch odnóży, w tym jednego skoczniego. W 2021 r. gatunek ten na Pojezierzu Mazurskim stwierdzono w mezoregionie Kraina Wielkich Jezior Mazurskich, na południe od Mikołajek, a opisywany przypadek jest obecnie najbardziej wysuniętym na północny wschód miejscem obserwacji tego pasikonika w Polsce (Żurawlew *et al.* 2022).

Nadrzewek południowy jest niewielkim, delikatnie zbudowanym pasikonikiem o ciele osiagającym 17 mm długości i czterokrotnie dłuższych czułkach. Cechą charakterystyczną tego gatunku są silnie zredukowane, szczątkowe skrzydła, które mają postać niewielkich łusek, ta cecha odróżnia go od rodzimego nadrzewka długoskrzydłego *Meconema thalassinum* (De Geer, 1773) (Detzel 1998, Bellmann 2009, Fischer *et al.* 2016). Do końca lat 50. XX w. zwarty obszar jego występowania w Europie rozciągał się od Sycylii na południu po skraj Alp na północy,

obejmując południową część Francji, Włoch, Szwajcarii, Chorwacji, Słowenii oraz Bośni i Hercegowiny (Detzel 1998, Grobelny *et al.* 2019). W drugiej połowie XX w. i w XXI w. gatunek ten zasiedlił większość krajów Europy południowej, zachodniej i środkowej.

W Polsce nadrzewka południowego po raz pierwszy stwierdzono w 2013 r. w Krakowie (Liana i Michalcewicz 2014) i w Sierosławiu koło Poznania (Grobelny *et al.* 2019). W Krakowie od września do listopada 2013 r. nadrzewek południowy odławiany był na drzewach, krzewach i ścianach budynków w dwóch krakowskich dzielnicach: Prądnik Czerwony i Podgórze (Liana i Michalcewicz 2014). W latach 2013-2019 gatunek ten wykryto w Polsce na 29 stanowiskach, a większość stwierdzeń miała miejsce na terenach zurbanizowanych, w miastach i na obrzeżach miast, a północną granicę występowania wyznaczały miejscowości: Sierosław, Poznań, Mogilno, Kutno, Warszawa i Pilawa (Grobelny *et al.* 2019).

Fot. Nadrzewek południowy *Meconema meridionale*, 7 VIII 2021, Czaple gm. Ełk (fot. Marian Szymkiewicz)

Photo. *Meconema meridionale*, 7 August 2021, Czaple, Ełk municipality (Photo Marian Szymkiewicz)

Nadrzewek południowy jest drapieżnikiem, pasikonikiem wybitnie nadrzewnym, zasiedlającym różne gatunki drzew i krzewów, gdzie znajduje zarówno pokarm, jak i schronienie. Prostoskrzydłe te obserwowano między innymi na gatunkach drzew należących do takich rodzajów, jak: dąb *Quercus*, topola *Populus*, buk *Fagus*, grab *Carpinus*, kasztanowiec *Castanea*, brzoza *Betula*, leszczyna *Corylus*, bluszcz *Hedera* (Detzel 1998). Z uwagi na nocny i skryty tryb życia jest gatunkiem trudno wykrywalnym, natomiast spotkania z tym ciepłolubnym gatunkiem ułatwia jego przywiązanie do miejsc ciepłych i nagranych, jak np. mieszkania, nasłonecznione ściany budynków czy samochody (Detzel 1998). Silne, chwytne stopy sprawiają, że nadrzewki mocno trzymają się takich powierzchni jak karoseria samochodów nawet w czasie szybkiej jazdy. Wiele stwierdzeń tego owada dotyczy obserwacji w pobliżu dróg, torów kolejowych, parkingów czy bezpośrednio na samochodach, co wskazuje na duże możliwości pasywnego rozprzestrzeniania się tego pasikonika (Detzel 1998). W Niemczech obserwowano osobnika, który przejechał pod maską samochodu dystans 360 km, w drugim przypadku pasikonik siedzący na przedniej szybie innego pojazdu pokonał odległość 50 km przy prędkości ponad 120 km (Detzel 1998). Z terenu Polski podobne obserwacje dotyczące pokrewnego nadrzewka długoskrzydłego *M. thalassinum* przytacza ją Grobelny *et al.* (2019).

Literatura

- Bellmann H. 2009. Szarańczaki. Przewodnik entomologa. MULTICO Oficyna Wydawnicza. Warszawa.
- Detzel P. 1998. Die Heuschrecken Baden-Württembergs. Stuttgart. Verlag Eugen Ulmer GmbH & Co.
- Fischer J., Steinlechner D., Zehm A., Poniowski D., Fartmann T., Beckmann A., Stattmer C. 2016. Die Heuschrecken Deutschlands und Nordtirols. Bestimmen – Beobachten – Schützen. Quelle & Meyer Verlag GmbH & Co. Wiebelsheim.
- Grobelny S., Żurawlew P., Kutera M., Brodacki M., Kupczyk M., Gwardjan M., Radzikowski P., Itczak A., Czyżewski S. 2019. Kolejne stanowiska nadrzewka południowego *Meconema meridionale* Costa, 1860 (Orthoptera: Tettigoniidae) w Polsce. Przegląd Przyrodniczy 30, 3: 27-37.
- Liana A., Michalcewicz J. 2014. *Meconema meridionale* Costa, 1860 (Orthoptera: Tettigoniidae: Meconematidae) the first record in Poland. Pol. J. Entomol. 83, 3: 181-188.
- Żurawlew P., Orzechowski R., Grobelny S., Brodacki M., Kutera M., Radzikowski P., Czyżewski S. 2022. Prostoskrzydłe (Orthoptera) Polski; <https://orthoptera.entomo.pl> (dostęp 08.10.2022).

Adres autorów:

Muzeum Przyrody w Olsztynie (Oddział Muzeum Warmii i Mazur), ul. Metalowa 8, 10-603 Olsztyn, e-mail: marian.szymkiewicz@wp.pl

**A RECORD OF *MECONEMA MERIDIONALE* COSTA, 1860 (ORTHOPTERA,
TETTIGONIIDAE) IN THE MASURIAN LAKE DISTRICT**

Summary

A male of *Meconema meridionale* (Costa, 1860) was observed near Czaple (53.8899847 N, 22.4287600 E; UTM EE97) on 7 August 2021 (Photo). The circumstances of observation indicate that the insect probably arrived from Olsztyn. It is the second record of this species in the Masurian Lake District and the north-easternmost in Poland.

Keywords: *Meconema meridionale*, Orthopterans, Masurian Lake District.

Received – October 2022, accepted – October 2022